

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 658:338.45:33D.341.1:DD5.591.6

Сейсебаєва Н.Г.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів та кредиту,
Запорізький національний університет

НЕОБХІДНІСТЬ НОВИХ ФОРМ ТА МЕТОДІВ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Постановка проблеми. Концептуальною основою забезпечення стабільності функціонування підприємств в умовах динамічного економічного середовища має стати науково обґрунтований інноваційний розвиток підприємств. Він визначає темп підвищення технологічного рівня і пов'язаних з ним витрат. Підприємства, що розвиваються на інноваційній основі, збільшують обсяг виробництва, реалізації та прибутку, підвищуючи продуктивність праці, прискорюючи оборотність вкладеного капіталу, освоюючи і поставляючи на ринок якісно нові види продукції. З'являються підприємства, націлені на ринок інновацій, вони потребують нових форм і методів впровадження інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми обґрунтування потреби нових форм, методів, моделей та механізмів впровадження інновацій на промислових підприємствах порушували українські науковці в своїх роботах: Л. Антонюк, А. Порочник, І. Літовченко, А. Перелешин, О. Кузьмін. Інновації та питання ринку інновацій стали об'єктом плідних досліджень таких вчених, як В. Геєць, О. Бутник-Сиверський, Ю. Бажал, А. Чухно, Л. Федулова, але за сучасних умов не існує єдиного підходу до визначення ефективної моделі інноваційної активності промислових підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблемних питань впровадження інновацій на промислових підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливо відзначити, що на сьогоднішній день в економічній літературі не існує єдиного розуміння суті інновацій. У вітчизняній практиці інновацію розглядають як кінцевий результат (або просто результат) інноваційної діяльності, в зарубіжній – як діяльність, процес змін. Неодмінними властивостями інновації є науково-технічна новизна, виробнича придатність, здатність задовольняти ринковий попит, приносити прибуток виробникові, соціально-економічна результативність. Інновація – це результат розроблення та впровадження нової або вдосконаленої технології в галузях економіки, в управлінні, в комерційній, маркетинговій діяльності або соціальній сфері, який під час застосування дає можливість здобути комплексний ефект (економічний, соціальний, екологічний, науково-технічний та інший) [8]. Тому ми пропонуємо розглядати інновацію як кінцевий результат інноваційної діяльності, який враховує попит і пропозицію на ринку капіталу та ціннісні зміни і рівень задоволення потреб споживачів від нововведень при використанні ресурсів.

Адекватним методом впровадження, функціонування і розвитку інновацій виступає ринок інновацій. Для розвитку ринку інновацій, навіть за наявних умов, є реальні можливості, оскільки промисловість України застосовує близько 24% вітчизняних науково-технічних розробок.

Потребують удосконалення форми та методи ринкової реалізації науково-технічної продукції. Ціни на внутрішньому інноваційному ринку не формуються і є переважно розрахунковими. Середньорічна вартість однієї науково-технічної розробки становить близько 50 тис. грн. Безпосередні замовники та споживачі виконаних розробок заздалегідь майже не визначаються. Не проводяться аукціонні торги інноваційних розробок, немає інноваційних бірж та ефективної реклами [2].

В результаті аналізу наукових та науково-технічних робіт (ННТР), виконаних у період з 2010 р. до 2014 р. (табл. 1), було виявлено цілий ряд об'єктивних причин процесу зниження їх обсягів, а саме: відсутність необхідних фінансових коштів; плінність кваліфікованих спеціалістів; погіршення взаємозв'язку з НДІ і КБ, які раніше забезпечували підприємства науковими і конструкторськими розробками.

В сучасних умовах інновації є найважливішим елементом підвищення ефективності діяльності промислових підприємств. Впровадження наукових досягнень і винаходів на підприємстві забезпечує постійне оновлення і поліпшення продукції, що випускається ним з урахуванням використаних технологій [6]. Для вітчизняного бізнесу загалом властива низька інноваційна активність. Більш того, аналіз стану та динаміки інноваційного розвитку України переконує, що сумною ознакою останніх років стало сповільнення інноваційної діяльності. Питома вага тих, що займаються інноваційною діяльністю, впала з 17,4% у 2012 р. до 16,1% у 2014 р. (табл. 2).

Таблиця 1

Аналіз ННТР, виконаних в Україні у період 2010-2014 рр.

Обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій (підприємств), за видами (у фактичних цінах; млн. грн.)							
	2010	2011	2012	2013	2014	2013/ 2012, %	2014/ 2013 %
усього	9867,1	10349,9	11252,7	11781,1	10950,7	104,7	92,9
фундаментальні дослідження	2188,4	2205,8	2621,9	2695,4	2475,2	102,8	91,8
прикладні дослідження	1617,1	1866,7	2057,7	2087,8	1910,2	101,5	91,5
розробки	5037,0	4985,9	5369,9	5772,8	5341,5	107,5	92,5
науково-технічні послуги	1024,6	1291,5	1203,2	1225,1	1223,8	101,8	99,8
Кількість спеціалістів, які виконували наукові та науково-технічні роботи (тис.)							
усього	89,6	85,0	82,0	77,9	69,4	95,0	89,1
Кількість наукових організацій за галузями наук							
Технічні науки	576	540	509	483	403	94,9	83,4
Гуманітарні науки	47	45	48	48	47	0	97,9
Кількість наукових організацій за регіонами							
Запорізька область	33	30	29	26	23	89,6	88,4
Обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій (підприємств), за регіонами (у фактичних цінах) (млн. грн.)							
Запорізька область	506,8	575,9	662,3	552,4	484,1	83,4	87,6
Обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій (підприємств), за галузями наук (у фактичних цінах; млн. грн.)							
Технічні науки	6019,9	5950,5	6413,9	6945,9	6428,0	108,3	92,5
Гуманітарні науки	134,7	144,5	159,0	195,1	193,0	122,7	98,9

Джерело : [4; 7]

Таблиця 2

Частка промислових підприємств, що займалися інноваціями (відсотків до загальної кількості обстежених)

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2013/ 2012, %	2014/ 2013, %
Усього	13,8	16,2	17,4	16,8	16,1	96,5	95,8
за напрямками інноваційної діяльності							
внутрішніми науково-дослідними роботами	2,1	2,4	2,1	2,1	1,9	100	90,5
зовнішніми науково-дослідними роботами	1,2	1,3	1,3	1,1	0,9	84,6	81,8
придбанням машин, обладнання, програмного забезпечення	7,9	10,3	10,9	10,6	9,9	97,2	93,4
придбанням зовнішніх знань	0,9	1,0	0,9	0,8	0,8	88,9	100
навчанням та підготовкою персоналу	2,1	2,9	3,2	3,3	3,2	103,1	97,0
ринковими запровадженнями інновацій	1,0	1,3	1,0	0,9	0,8	90,0	88,9
іншими роботами	1,8	2,2	2,0	1,6	1,4	80,0	87,5

Джерело : [4; 7]

У 2013 р. частка витрат на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення порівняно з 2012 р. скоротилася з 63,0% до 61,0%, в той час як витрати на науково-дослідні розробки та інші витрати, в числі яких витрати на навчання та підготовку персоналу для розробки та запровадження нових або значно вдосконалених продуктів та процесів, діяльність щодо ринкового запровадження інновацій та інші роботи, пов'язані зі створенням та впровадженням інновацій, зросли відповідно до 37,0% і 39,0%. Частка витрат на придбання інших зовнішніх знань (нових технологій) залишається досить низькою (0,9% у 2012 р. і відповідно 0,8% у 2014 р.), як і частка промислових підприємств, що займалася ринковими запровадженнями інновацій (1% у 2012 р. і 0,8% у 2014 р.).

У зв'язку зі слабкістю економіки кошти на інновації підприємства не є значними, і частіше за все нововведення на ринку є продуктом героїчних зусиль групи ентузіастів і новим видом продукції вони є тільки для підприємства (табл. 3). Однак такий підхід рідко перетворює їхні нововведення в масштабний вихід на товарний ринок, затребуваний попитом.

На промисловому ринку України вимальовується явна перевага впровадженню нових технологічних процесів (табл. 3-4).

Таблиця 3

Впровадження інновацій на промислових підприємствах

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2013/ 2012	2014/ 2013
Впровадження інноваційних видів продукції, найменувань	2408	3238	3403	3138	3661	92,2	116,7
у тому числі							
нових для ринку	606	900	672	640	540	95,2	84,4
нових тільки для підприємства	1802	2338	3731	2498	3121	66,9	124,9
Впровадження нових технологічних процесів	2043	2510	2188	1576	1743	72,0	110,6

Джерело : [4; 7]

Таблиця 4

Кількість підприємств, що створили та використовували передові технології за регіонами у 2014 році (од)

	Кількість підприємств			Кількість створених передових технологій	Кількість використаних передових технологій
	усього	у тому числі, що			
		створили передові технології	використовували передові технології		
Україна	1657	106	1637	309	17442
У т.ч. Запорізька область	90	4	89	7	653

Джерело : [1; 4; 7]

Сучасний український ринок потребує команди досвідчених технічних фахівців з таким менеджментом, щоб їм можна було довірити проект і серйозні приватні інвестиції [3]. Причому якісне керування інноваційним проектом має бути комплексним: грамотна організація НДДКР, оптимальний вибір контрагентів, контроль термінів, якості й витрат, що стає можливим при впровадженні і організаційних і маркетингових інновацій (табл. 5), частка яких ще дуже незначна.

Таблиця 5

Частка промислових підприємств, що впроваджували інновації впродовж 2012-2014 років, за типами інновацій за регіонами (відсотків до загальної кількості обстежених)

	Підприємства, що впроваджували			
	інноваційну продукцію	інноваційні процеси	організаційні інновації	маркетингові інновації
Україна	10,5	11,3	2,3	2,9
у т.ч. Запорізька область	14,8	11,9	4,0	1,1

Джерело : [1; 4; 7]

Аналіз реалізованої промисловими підприємствами інноваційної продукції (табл. 6) підтверджує погляди вчених щодо комерціалізації інновацій шляхом використання їх на власному підприємстві: з 905 підприємств – 787 реалізувало нову продукцію для власних потреб. Використання інноваційної продукції на власних підприємствах, а саме її реалізація, є найбільш раціональним методом комерціалізації інновацій. Саме він спрямований на отримання максимального прибутку в діяльності підприємства.

Таблиця 6

Кількість промислових підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію у 2014 році, за регіонами (од)

	Кількість підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію	У тому числі продукцію, що є новою		Кількість підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію за межі України
		для ринку	тільки для підприємства	
Україна	905	213	787	295
У т.ч. Запорізька область	63	13	54	19

Джерело : [1; 4; 7]

Якість науково-технічних ідей пов'язана не стільки з рівнем життя чи рівнем розвитку технологій у країні, скільки з рівнем інтелекту і винахідливості громадян [5], про що свідчить аналіз в табл. 7.

Таблиця 7

Кількість винаходів, корисних моделей та промислових зразків, використаних у діяльності підприємств України, за регіонами у 2014 році (од)

	Кількість використаних			З них створених за рахунок коштів державного бюджету		
	винаходів	корисних моделей	промислових зразків	винаходів	корисних моделей	промислових зразків
Україна	1808	2620	558	321	854	6
У т.ч. Запорізька область	76	89	16	-	-	-

Джерело : [1; 4; 7]

У 2013 р. взагалі зменшилося фінансування інноваційної діяльності порівняно з попередніми 2011-2012 рр. майже 1,5 рази (табл. 8).

Таблиця 8

Джерела фінансування інноваційної діяльності у 2010-2013 рр., млн. грн.

Роки	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3

Джерело : [4]

Лідуючими показниками джерел фінансування інноваційної діяльності є, як завжди, власні кошти та кошти іноземних інвесторів, розмір яких виріс порівняно з 2011 р. у 22 рази. Інші джерела фінансування інноваційної діяльності знизили свої показники у 2,2 рази у 2013 р. порівняно з 2012 р. і в майже 5 разів – з 2011 р.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, для прискорення інноваційного розвитку промислових підприємств потрібне забезпечення фінансовими ресурсами пріоритетних напрямів наукових розробок, розширення джерел фінансування на основі спеціальних цільових, венчурних фондів, створення механізмів державного стимулювання ефективного використання приватних та іноземних інвестицій у науковій галузі, у пріоритетні науково-технічні розробки, зменшення імпортозалежності економіки, а також розширення форм інфраструктури інноваційного ринку.

Бібліографічний список

1. Офіційний сайт Головного Управління статистики у Запорізькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zr.ukrstat.gov.ua>.
2. Петрова І.Л. Інноваційна діяльність: стимули та перешкоди : [монографія] / І.Л. Петрова, Т.І. Шпильова, Н.П. Сисоліна ; [За наук. ред. проф. І.Л. Петрової]. – К. : Дорадо, 2010. – 320 с.
3. Пріоритети інвестиційного забезпечення модернізаційних зрушень у машинобудівній промисловості України : [аналітична записка] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1598/>.
4. Статистичний щорічник України за 2013 рік / [За ред. О.Г. Осауленка] ; Відп. за вип. О.А. Вишневська. – К. : Державна служба статистики України, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm.
5. Ступкінер Г.Л. Стратегічні підходи до інноваційного розвитку сучасного підприємства / Г.Л. Ступкінер, В.Ю. Божанова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2450>.
6. Томашевський Д.М. Український ринок інновацій вже існує / Д.М. Томашевський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tndi.kiev.ua/st3-ua.htm>.
7. Україна у цифрах у 2014 році : [статистичний збірник] / [За ред. І.М. Жук] ; Відп. за вип. О.А. Вишневська. – К. : Державна служба статистики України, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm.
8. Федулова Л.І. Перспективи інноваційно-технологічного розвитку промисловості України / Л.І. Федулова // Економіка України. – 2008. – № 7. – С. 24-36.

References

1. *Ofitsiyni sait Holovnoho Upravlinnia statystyky u Zaporizkii oblasti* [Official Site Department of Statistics in the Zaporozhye region], available at: <http://zp.ukrstat.gov.ua/> (access date October 05, 2015).
2. Petrova, I.L., Shpylova, T.I. and Sysolina, N.P. (2010), *Innovatsiina diialnist: stymuly ta pereshkody* [Innovation activities: incentives and obstacles], monograph, Dorado, Kyiv, Ukraine, 320 p.
3. *Priorytety investytsiinoho zabezpechennia modernizatsiinykh zrushen u mashynobudivnii promyslovosti Ukrainy* [Priorities for investment support modernization improvements in the engineering industry of Ukraine], *analychna zapyska* [Policy Brief.], available at: <http://niss.gov.ua/articles/1598/> (access date October 05, 2015).
4. Osaulenko, O.H. (2014), *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2013 rik* [Statistical Yearbook of Ukraine for 2013], Derzhavna sluzhba stystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine, available at: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm/ (access date October 05, 2015).
5. Stupkiner, H.L. and Bozhanova, V.Yu. "Strategic approaches to innovation development of modern enterprises", available at: <http://economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2450/> (access date October 05, 2015).
6. Tomashevskiy, D.M. "Ukrainian market exists Innovations", available at: <http://tndi.kiev.ua/st3-ua.htm/> (access date October 05, 2015).
7. Zhuk, I.M. (2015), *Ukraina u tsyfrakh u 2014 rotsi* [Ukraine in Figures 2014], *statystychnyi zbirnyk* [Statistical Yearbook], Derzhavna sluzhba stystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine, available at: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm/ (access date October 05, 2015).
8. Fedulova, L.I. (2008), "Prospects for technological innovation and industry development in Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, no. 7, pp. 24-36.

Сейсебаєва Н.Г. НЕОБХІДНІСТЬ НОВИХ ФОРМ ТА МЕТОДІВ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Мета – дослідження проблемних питань впровадження інновацій на промислових підприємствах.

Методика дослідження. Теоретичною базою дослідження є застосування таких методів, як: системно-аналітичного – для теоретичного узагальнення наукових концепцій, розробок і пропозицій з управління інноваціями; статистико-економічного – для дослідження сучасного стану, динаміки та тенденцій інноваційної діяльності промислових підприємств; групування – для встановлення залежності ефективності виробництва від впровадження інновацій; співставлень – для здійснення порівняльного аналізу фінансового забезпечення інноваційних процесів підприємств; системно-ситуаційного – для дослідження елементів механізму управління інноваціями; аналізу і синтезу – для деталізації об'єкта дослідження; абстрактно-логічного – для формулювання висновків дослідження. Практичні розрахунки виконано за допомогою програмного пакету MS Excel.

В процесі дослідження використовувалися нормативно-правові акти з найважливіших питань організації, державного управління та регулювання інноваційної діяльності підприємств, статистичні дані Державного комітету статистики України, публікації вітчизняних та зарубіжних авторів та ін.

Результати. Встановлено, що активізація інноваційної діяльності потребує нових форм та методів впровадження досягнень науки і техніки, насамперед, за рахунок розширення інноваційного ринку. Визначена динаміка інноваційного розвитку промисловості в Україні. Показано залежність інноваційного розвитку підприємств від інтенсивності інноваційної діяльності, ефективності організації досліджень та розробок, джерел фінансування інновацій.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у подальшому розвитку практичного обґрунтування необхідності нових форм та методів впровадження інновацій на промислових підприємствах, дозволяє вдосконалити систему управління інноваційним розвитком промислових підприємств шляхом оперативного реагування та усунення негативних факторів, що перешкоджають інвестиційно-інноваційному розвитку промислових підприємств.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути корисними для працівників економічних та маркетингових служб підприємств при розробці стратегій інноваційного розвитку, менеджерів по управлінню персоналом для забезпечення трудовими ресурсами інноваційної діяльності підприємств.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, ринок інновацій, інфраструктура, науково-технічна продукція, наукові дослідження, організаційні інновації, маркетингові інновації, інвестиції.

Seysbayeva N.G. NEED FOR NEW FORMS AND METHODS OF INNOVATION IN THE INDUSTRY

Purpose – research innovation issues in the industry.

Methodology of research. The theoretical basis of the study is the use of techniques such as, analytical system – for theoretical generalization of scientific concepts, development and supply of innovation management; statistical and economic – to study the current state, dynamics and trends in innovation industry; grouping – to install, depending on the efficiency of innovation; comparisons – for comparative analysis of financial support for innovative business processes; system-situational – to study the elements of the mechanism of innovation management; analysis and synthesis – to detail the research object; abstract logical – to draw conclusions of the study. Practical calculations performed using the software package MS Excel.

The study used the legal acts of the most important questions of organization, administration and regulation of innovation activity, statistical data of the State Statistics Committee of Ukraine, publishing domestic and foreign authors and others.

Findings. Established that activation of innovation requires new forms and methods of implementation of science and technology, primarily by expanding the innovation market. Determined dynamics of innovative development of industry in Ukraine. The dependence of innovative development of enterprises on the intensity of innovation, organizational effectiveness research and development, sources of financing innovation.

Originality. Scientific novelty of research results is the further development of practical rationale for new forms and methods of innovation in industry, enables improved system of innovative development of industrial enterprises by rapid response and eliminate the negative factors that hinder innovation and investment industry.

Practical value. Results of the study can be useful for employees of economic and marketing services businesses in the development of innovative strategies for development of managers in HR for human resources innovation enterprises.

Key words: innovation, innovative development, market innovation, infrastructure, science and technology products, research, organizational innovation, marketing innovation, investment

Сейсебаева Н.Г. НЕОБХОДИМОСТЬ НОВЫХ ФОРМ И МЕТОДОВ ВНЕДРЕНИЯ ИННОВАЦИЙ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Цель – исследование проблемных вопросов внедрения инноваций на промышленных предприятиях.

Методика исследования. Теоретической базой исследования является применение таких методов, как: системно-аналитического – для теоретического обобщения научных концепций, разработок и предложений по управлению инновациями; статистико-экономического – для исследования современного состояния, динамики и тенденций инновационной деятельности промышленных предприятий; группировки – для установления зависимости эффективности производства от внедрения инноваций; сопоставлений – для осуществления сравнительного анализа финансового обеспечения инновационных процессов предприятий; системно-ситуационного – для исследования элементов механизма управления инновациями; анализа и синтеза – для детализации объекта исследования; абстрактно-логического – для формулирования выводов исследования. Практические расчеты выполнены с помощью программного пакета MS Excel.

В процессе исследования использовались нормативно-правовые акты по важнейшим вопросам организации, государственного управления и регулирования инновационной деятельности предприятий, статистические данные Государственного комитета статистики Украины, публикации отечественных и зарубежных авторов и др.

Результаты. Установлено, что активизация инновационной деятельности требует новых форм и методов внедрения достижений науки и техники, прежде всего за счет расширения инновационного рынка. Определенная динамика инновационного развития промышленности в Украине. Показана зависимость инновационного развития предприятий от интенсивности инновационной деятельности, эффективности организации исследований и разработок, источников финансирования инноваций.

Научная новизна исследования заключается в дальнейшем развитии практического обоснования необходимости новых форм и методов внедрения инноваций на промышленных предприятиях, позволяет усовершенствовать систему управления инновационным развитием промышленных предприятий путем оперативного реагирования и устранения негативных факторов, препятствующих инвестиционно-инновационному развитию промышленных предприятий.

Практическая значимость. Результаты исследования могут быть полезными для работников экономических и маркетинговых служб предприятий при разработке стратегий инновационного развития, менеджеров по управлению персоналом для обеспечения трудовыми ресурсами инновационной деятельности предприятий.

Ключевые слова: инновация, инновационное развитие, рынок инноваций, инфраструктура, научно-техническая продукция, научные исследования, организационные инновации, маркетинговые инновации, инвестиции.